

A korszerű sertéstartás alapelvei

(Ajánlások a sertéstartó kisegítő gazdaságok számára)

Varga Mátyás főhadnagy,
Dr. Király István ó. főtörzsőrmester

A jelenlegi gazdasági viszonyok között amikor az élelmiszertermelés és annak rentabilitása központi kérdéssé vált, nagyon fontos, hogy a kisegítő gazdaságok ökonómiai vonatkozásait szem előtt tartsuk. Kormányzatunk nagy hangsúlyt fektet a nagyüzemi élelmiszertermelés mellett az ökonómikusan működő kisegítő gazdaságok tevékenységére is. Nem lebecsülendő ennek jelentősége a Magyar Néphadsereg csapathadképének élelmezési szolgálatában sem. Ezen a módon válik lehetővé a mezőgazdasági termelésre alkalmas, katonai célra fenntartott földterületek lehetőség szerinti kihasználása és az összvolumenében jelentős mennyiségű konyhai hulladék felhasználása.

Itt e helyen a sertéstartó gazdaságok szakszerű és gazdaságos üzemeltetéséhez szeretnénk néhány ajánlást tenni, remélve, hogy ezáltal javulnak a tartási és tenyésztési feltételek, ezen keresztül pedig az eredményesség.

A sertéstartásnak és tenyésztésnek hazánkban régi hagyományai vannak. Évszázadokon át az úgynevezett külterjes tartás volt honos, amikor elsősorban az állatlétszám nagysága volt a mércéje a sertéstenyésztésnek. Ebben az időben egészen századunk 50-es éveiiig főleg a zsirtípusú sertések álltak a tenyésztés homlokterében. Ezek a fajták – legismertebb képviselőjük a mangalica – lassan növekedtek és főleg zsirt termeltek. Vágó súlyukat másfél-kétéves korban érték el. A társadalmi gazdasági igényeket ebben az időben ez ki is elégítette.

Gondoljunk csak arra, hogy a mezőgazdaságban és az iparban milyen nagy jelentősége volt egykor még az ember fizikai erejének. Ehhez a fizikai igénybevételhez kalóriadús, szükségképpen zsíros élelmiszerekre volt szükség. A termelőeszközök mai színvonalán az ember fizikai ereje egyre kisebb szerepet játszik. Szükségtelen tehát, sőt káros a korábbiak megfelelő energiabevitel a szervezetbe. Jóval alacsonyabb kalóriatartalmú étrend a megfelelő.

E táplálkozásélettani megfontolások az élelmiszertermelés hagyományainak átalakítását tették szükségessé. Ennek megnyilvánulásai legelősebben a sertéstenyésztés vonatkozásában láthatók. Ma a tenyésztők célja az, hogy a lehető legrovidebb idő alatt, minél kevesebb takarmány felhasználásával, minél jobb minőségű húst állítsanak elő. A jó minőség pedig azt jelenti, hogy a hús fehérjetermálma (izom) domináns a zsírral szemben.

Ehhez természetesen új úgynevezett hústípusú fajtákat kellett tenyésztésbe állítani. Ma már csak elvétve lehet látni Magyarországon – és kizárólag a háztáji gazdaságokban – a valamikor oly elterjedt mangalicát. Helyette a nagy fehér hússertés, svéd lapály és a különböző hústermelő hibrid sertések terjedtek el. Ezeknek az úgynevezett intenzív fajtáknak a tartása és takarmányozási igénye lényegesen különbözik a régi, úgynevezett extenzív fajtáétól. A következőkben erről lesz szó. Alapvető tényként kell elfogadnunk, hogy a korszerű sertésfajták tartásához higiénikus tartási feltételeket és korszerűbb technológiát kell biztosítani, igazodva természetesen a kiegészítő gazdaságok lehetőségeihez. Erre nagyon szép példát lehet látni a Hátországvédelmi Parancsnokság alárendeltségébe tartozó MN 3101 és az MN 9680 alakulatok kiegészítő gazdaságaiban.

A kocasüldők tenyésztésbe vétele 65–70 kg-os súlyban nagyjából 6 és fél 7 hónapos korban ajánlatos. A korábbi tenyésztésbe vétel kis alomszámot, gyenge életképességű malacokat és a koca gyors „elhasználódását” eredményezi.

Az előhasi kocák alomszáma rendszerint kevesebb – 4–6 – mint a már többször ellett kocaké. A második elléstől már várható a 10–12-es alomszám, amely tulajdonképpen optimális. A magasabb alomszám esetén az újszülöttek születési súlya alacsonyabb a kívánatosnál és a szoptatás során az alomtársak közti versengésben egyes egyedek fejlődése a kívánt szint alatt marad.

Téves az a régi szemlélet, hogy a vemhesítés után a koca takarmány adagját fel kell emelni. Szakszerűen akkor járunk el, ha a takarmány adagot a vemhesség első két hónapjában nem emeljük. A harmadik hónap elejétől kell azt megemelni, mivel ekkor indul meg a magzatok test-tömegének ugrásszerű gyarapodása és ekkor készül fel a koca a tejtermelésre. Az úgynevezett túletetett kocák hasznos élettartama lerövidül, mivel az elszírosodás miatt újrafogamzási zavarok következnek be a nagy testsúly pedig a végtagokat teszi tönkre. Ezek megelőzésére a szakszerű takarmányozáson kívül szükséges a kocák rendszeres jártatása. Naponta legalább 800–1600 métert mozogjanak. Így a hasznos élettartam nem másfél–két év lesz, hanem eléri a kívánatos 4–5 évet. Könnyű kiszámolni, hogy évenkénti 2–2,5 ellésre számolva így egy kocából a tenyésztésben tartás ideje alatt 20–30 malac helyett 80–100 nyerhető optimális esetben. Összegezve tehát az egy kocától nyerhető malacok száma, az évenkénti ellések száma, az újszülöttek száma és életképessége optimális takarmányozási és tartási feltételek biztosításával fokozható.

Az optimális mennyiségű takarmány mellett szükséges a megfelelő minőséget is biztosítani. Ezt a vemhes kocák részére gyártott egységes tápok biztosítják. Ezek összetételét úgy határozták meg, hogy a vemhes koca igényeit tökéletesen kielégítse. Ezért ajánlatos lenne a kiegészítő gazdaságokban is ezt a tápot alkalmazni a kocák takarmányozására.

Az újszülött malacok átlagos születési súlya 1100–1200 gramm, Az a jó alom, amelyben a két szélső érték közé esik az összes malacok súlya. Az elletés higiénája döntően befolyásolja az újszülöttek sorsát, a 10 napos kor alatti elhullás alakulását. A vemhes kocát legalább egy héttel a várható ellés előtt az ellés helyére át kell helyezni. Az ellető heyet – ellető kutricát – előzőleg alaposan ki kell takarítani és fertőtleníteni. Az ellés megindulásakor a megszületett malacokat tiszta ruhaneművel bélelt kosárba le kell szedni és meg kell szárítani. Csak az ellés lezajlása után kell őket a koca alá visszatenni. Az újszülött malacok hőmérsékleti igénye az első héten 30–35 °C. Ennek biztosítását rendszerint – főleg a téli hónapokban – mesterségesen kell megoldani. Jó módja ennek a infralámpa

alkalmazása. A malacok viselkedése jelzi, hogy hőmérséklet-igényük biztosított-e. A fázó malacok szorosan összefűznek, reszketnek, nyikognak, rendszertelenül és keveset szopnak. Ha a hőmérséklet megfelelő akkor a jóllakott malacok az optimális hőmérsékletű zónában elfekszenek és nyugodtan alszanak. Az újszülöttek tápláló anyagszükségletét a kocatej az első 3 héten fedezi. Kivételt képez a malacok vas igénye. A kocatej nem tartalmaz elegendő vasat ahhoz, hogy a gyorsan fejlődő malacok vérvérzéséhez elegendő legyen. Kiegészítés híján a malacok vérszegények lesznek – úgynevezett „porcelán malacok” – érzékenyek lesznek a különböző betegségekre és fejlődési erejük is megtörik. A fejlődésben való lemaradás ebben az életkorban súlyos következményekkel jár, mert ezt a malac soha sem tudja kiheverni, azaz a vágósúlyt lényegesen később, esetleg hónapokkal később éri csak el. Szükséges tehát, a malacok mesterséges vaskiegészítéséről gondoskodni. Ennek legjobb módja a 7–10 napos korban adott vas injekció (Chinofér, Ursoferon stb.), majd 3 hetes kortól a takarmányba kevert vastartalmú premixek alkalmazása. A premixeket lehetőleg malactápbá keverve vesszük, mert ezeknek az összetétele megfelelően igazodik a malacok emésztési sajátosságaihoz.

A választást megelőző két hétben szükséges a malacokat fokozatosan hozzászoktatni a hizláló takarmányokhoz. Így a leválasztást követően kisebb lesz a súlyvesztés. A malacok leválasztása 6–8 hetes korban történjen. Erre az időre a malacok emésztő rendszere már olyan mértékben kifejlődik, hogy a szokásos takarmányok emésztéséhez is megfelelő (Még korszerű és higiénikus tartási feltételek mellett is gyakori, hogy a malacok orsó-féreggel fertőzöttek. Ezért a leválasztás utáni időben ajánlatos elvégezni a féreghajtást. Ennek jelentősége abban áll, hogy a malacok takarmány-értékesítése így lényegesen jobb lesz és ezzel együtt a súlygyarapodás is.

Mivel az MN kisegítő gazdaságaiban a konyhai hulladék jelentős szerepet játszik a sertések takarmányozásában szükséges erről külön szólni. Véleményünk szerint a konyhai hulladékot csak hizókkal szabad etetni. Ismert gond az, hogy a moslék összetétele és mennyisége változó. Arra kell törekedni mégis, hogy az etetett takarmány nagyjából azonos minőségű és mennyiségű legyen. Ezt úgy érhetjük el, hogy folyamatosan gazdasági abrakkal kevert moslékot etetünk. A gazdasági abrak és a moslék arányát az adott helyzettől függően viszonylag rugalmasan lehet változtatni, nagyjából egy a kettőn, vagy a három arányok között. Lényeges dolog az, hogy ne legyen olyan takarmányozási nap, amikor csak moslékot vagy csak gazdasági abrakot etetünk. Az ilyen takarmány váltogatások emésztési és ezzel takarmány-értékesülési problémákat okoznak, és ez a súlygyarapodás elmaradásában válik kézzelfoghatóvá. A moslékkal történő takarmányozás nagy higiéniai fegyelmet igényel. Elkerülhetetlenül fontos, a moslék etetés előtti felfőzése. Ennek higiéniai jelentősége nem szorul magyarázatra. Lehetőleg 2 napnál tovább ne tároljuk a moslékot – nyári melegben legfeljebb egy napig. Az erjedt, savanyodott moslék gyomor-bélhurutot, vagy gyomor-bélgyulladást okozhat, aminek következtében az állatok étvágya csökken, a felvett takarmány értékesítése romlik.

Ennek gyakori ismétlődése esetén a bélsatorna hurutja, vagy gyulladása időltté válik aminek következtében az állat fejlődése megreked. Gondot kell fordítani az etetési idők pontos betartására, lehetőleg ± 10 perc eltéréssel ugyanabban az időpontban kezdjük meg az etetést. Ilyen módon az állatokban kialakítható a gyomornedv-leválasztás napi ritmusa, amely a hatékony gyomorműködésnek fontos feltétele. Ezzel együtt a falkatársak éhségérzete is nagyjából egyszerre

jelentkezik így nem nyugtalanítják egymást a keresgélő éhes állatok, a farka pihenni tud, ami nagyon lényeges a súlygyarapodás szempontjából.

Az állatok komfortérzete a takarmány minél tökéletesebb kihasználásának fontos feltétele. A komfort hőmérsékleti zóna a sertéseknél 15–22 °C között van. Természetesen ilyen temperált környezet biztosítása nem mindenütt valósítható meg a kisegítő gazdagságok istállóiban. Azonban törekedni kell arra, hogy a téli hidegben ne fázzanak a sertések, főleg a leválasztás utáni időben. A fázó sertés a felvett takarmány nagy részét testhőmérsékletének fenntartására használja és így a súlygyarapodás jóval a kívánt szint alatt marad. A nyári hőség hasonlóképpen károsan hat a súlygyarapodásra. Ilyenkor az állatok étvágya csökken és nem vesznek fel elegendő takarmányt.

A téli hideg ellen jól záró ajtókkal és ablakokkal védekezhetünk, valamint úgy, hogy az istállók mennyezetét hőszigeteljük és csak olyan magasra építjük, hogy a dolgozók a munkájukat nyugodtan végezhesék. A huzatos épületekben a léghuzat okát meg kell szüntetni. Nyáron a nap melege ellen a kifutó köré telepített fák, esetleg árnyékos biztosító féltető ad védelmet. Szükség esetén az istállókat ventilátorokkal kell szellőztetni. Hasznos dolog a kifutók naponként többszöri fellocsolása a nagy nyári hőségben.

Összefoglalva az elmondottakat megállapíthatjuk, hogy a korszerű sertés-tartás alapkövetelménye a sertések biológiai igényeinek minél tökéletesebb kielégítése. Csak így remélhetjük, hogy az állatok a tőlük elvárható termelési eredményeket elérik.